

C. I V L I I C A E S A -
ris Commentarii,

POST OMNES OMNIVM EDITIO-
nes accurata sedulitate, & summa denuo vigilantia ex mul-
torum tam veterum, quàm neotericorum exemplarium
collatione emendati, & studiosissime reco-
gniti à Ioanne Rosseto Au-
rimontano.

*HISCE, CVM LOCORVM, VRBIVM
& populorum nominibus, & expositionibus, ac item rerum, & verbo-
rum copiosissimo indice, accessit variarum lectionum libellus perquam
utilis, eodem Rosseto collectore.*

CÆTERA SEQVENS INDICABIT PAGINA.

L A V S A N N Æ.

Excudebat Ioannes Probus

*Illustriſſimorum Dominorum Bernensium in ciuitate
Lausannensi Typographus.*

M. D. L X X I.

LIBELLVS VARIARVM LECTIIONVM.

Ioan. Rossetus Lectori S.

VT facilius possis, amice Lector, locos ambiguos, & varias Lectiones consulere, disposui ordine omnes varias lectiones, tam quæ in margine numeris, quàm quæ in contextu solo asterisco notatæ fuerunt, Numerus primus notam variarum lectionum, secundus paginam, tertius versum significat. Porrò vt intelligas, quinam auctores ita, vel ita legant, & cuiusnam auctoris sint lectiones,

A. denotabit Aldinum codicem.

B. Michaelis Bruti.

C. Carrariensem, qui manuscriptus, & antiquissimus est.

F. Impressum 60. abhinc annis Florentia.

G. Gryphi minimæ formæ, qui excusus est Lugduni.

T. Parisiensem Roberti Stephani.

R. Veterem codicem impressum Romæ anno 1472.

V. Codicem ab Antonio Vincentio impressum Lugduni. 1557. Cum verò asteriscus in fine notabitur, scies locum diligenter perpendendum, & non leuiter prætereundum esse.

LIBRO PRIMO.

1. Pag. 1. vers. 30. Quod undique loci natura tuti Helueticis continentur. Vox Tuti abest à libris Vaticanis, Bruti, & Manutii. Pro Continetur autem, legebat Octavius Patagathus. Contineantur V. & R. continerentur, & vocem, tuti.

2. 33. Lacu Lemano. Lemanno, per duo n scriptum est in Vaticano exëplari, & B. eamque scripturam confirmat Plinii vetustus codex Vaticanus.

2. 6. Is sibi. C. is igitur vbi.

3. 3. 11. Propterea quod aliuditer haberet nullum, ita legitur in Vaticanis, & B. lib. 1. R. quod nullum aliud iter haberent.

4. 18. Ad Id April. R. Si quid vellent, reuertentur, & omittit Ad Id. Ap.

22. Decem nouem murum. Sic & R. legit.

23. Is cum sua. R. his.

4. 5. Legiones conscribit. Sic & R.

5. 11. Aedui. Sequuti Strabonis, & Ptolemæi auctoritatem, apud quos scribitur *Grec. Aedouon ethnos*, Aeduos per æ vbi que scripsimus, cum tamen apud veteres repererimus Heduos.

15. Eodem tempore. C. F. R. Eodem tempore Aedui, Ambarrique.

23. Incredibili lenitate. Incredibili lenitate. Ita Lucretius 4. Quod superest, vbi tam volucris hæc lenitate feruntur. Nihil minùs Arari videtur conuenire, quàm lenitas, nimia verò lenitate fieri aliquando potest. vt visus fallatur. C.*

5. 42. Conferri, comportari, adesse, dicere. Sic R. portari. C.

6. 7. Plus possint. C. plus possent.

7. 13. Quin etiam, quod necessariam. C. R. F. necessario.

19. Reperit esse. C. reperit ab aliis esse vera.

8. 32. Spem regni. sic Faernus.

9. 7. 2. Procilium. Liber Vaticanus, & B. habent

Procilium: eius autem fit mētio paulò infrà. R. Troaucillum.

22. Suspiciones vitet. C. euitet.

10. 27. Et isdem. Faernus, iis ducibus.

11. 37. A Gallicis armis. Delet Faer. particulam à, vt & R.

44. Interuallo. C. R. F. ex interuallo.

8. 13. Collocarit. R. collocari, ac totum mōtem hostibus compleri, & interea, sicuti C. & F.

20. Milites e loco. C. milites superiore loco.

12. 36. Ad vesperum. Liber Vaticanus habet ad vesperam. R. ab hora diei septima.

13. 40. Mazaras. Brutus ex Vaticano libro mazaras reponit.

14. 44. Nullam partem. Nulla parte noctis legit Faernus. R. nullam partem, omissa præpositione, In.

15. 9. 12. Prima nocte. In antiquo Bruti libro reperitur, Prima noctis vigilia, vt & in aliis codicibus scriptum esse notauit Faernus. Cæsar etiam ita locutus est lib. 5. R. proxima noctis vigilia (&) castris Heluetiorum egressi.

16. 10. 3. Vti sibi secretò, & in occulto. Delebat Faernus in occulto. R. legit, vti sibi secretò de sua.

17. 11. 34. Ille à se velit. Faernus, R. & B. Si quid ille se velit.

18. 36. Emolumento. Faernus, molimento.

19. 43. Re dicendum. Faernus, discendum.

20. 12. 3. Si id ita fecisset. Faer. reiicit particulam, Ita.

21. 18. Longe futurum fraternum nomē populi Romani. ita legit Faernus.

39. Qua flumen. C. quia flumen.

22. 13. 1. Oculorum dicebant ferre. Faernus, & R. delent vocem, dicebant.

23. 4. Non magnum periculum miserabantur, quod. Hæc verba non leguntur in Vaticano libro. B. magnum periculum miserabantur, quod non. R. tan-

Mm. i.

tum legit, non magnum, & omittit vocem, Quod.
25. 14. 1. *Prescribere audent.* R. aut prescribere viderentur.

33. *Interim cum.* R. Dum.

45. *Eo, ut erat dictum.* C. Eo ut erat ventum, legionem Caesar.

26. 15. 13. *Auctores velit.* Vaticanus, auctos.

27. 31. *Gallia oppugnanda.* Vaticanus, & Faerni liber, impugnanda. R. impugnandi causa, sed male.

39. *Aeduos appellatos.* G. Quod fratres ex S. C. & amicos appellatos Aeduos diceret. C. F. Quod fratres a se, & amicos Aeduos appellatos diceret. P. Quod a senatu Aeduos appellatos amicos diceret. Lectio. C. & F. probabilior videtur. *

28. 42. *Debere se suspicari.* Faernus, & Romanus delent vocem Debere.

29. 16. 15. *Et ad nostros aequitare.* Videndum num rectius legatur sine particula Ad, ut legit B.

30. 17. *Nam, etsi sine ullo periculo legionis delecta commissum cum equitatu praelium fore videbat.* Faernus reiicit, Commissum. R. Etsi sine periculo legionis delecta cum equitatu praelium fore videbat.

28. *Retineri non poterant.* G. P. non potuerint.

31. 31. *M. Valerium.* Vaticanus, & B. legunt C. Valerium Procillum. R. quoque legit Procillum, sed legit M. non C.

32. 35. *M. Titium.* R. Mariu. Libri veteres habent Mettium, & in argenteo nummo C. Caesaris (ut inquit Brutus) M. M E T T I N.

33. 17. 30. *Præsidium utrisque.* In lib. Faer. & Vatic. legitur Præsidio, &c. relicto, omnes, &c.

34. 18. 15. *Dux filia harum.* Quidam ita interpungunt, Dux filia, harum altera, &c. R. legit pro. Vtraque Vtraque ea fuga perierunt.

Lib. secund.

35. 19. 15. *Ineunte ætate.* Faernus, inita ætate. R. ætate in interiorem.

36. 20. *Exercitus in unum.* Faernus exercitum, & paulo post, Primos ciuitatis miserunt. R. exercitusque.

37. 20. 3. *Teutonones.* Vaticanus, & Bruti libri habent Teutonones, uti & R.

38. 19. *Caleros.* B. Caletes. Kalitai Ptolemæus.

39. 21. 4. *Baleares.* Baliares ex vetustj lapidis auctoritate scribendum, quomodo apud Græcos *Baliarides* scribi animaduertit Bru. Inde Baliaricus, ut est in eodem lapide, dictus Metellus. *

40. 14. *Et quid nostri audent sollicitationibus, exquirebat.* ita scriptum est in libro B.

41. 19. *In fronte leniter castigatus.* ita legit Faernus, & R.

42. 22. 4. *Quod Diniacum quoque.* Faernus, & R. delent particulam quoque.

16. *Ab extremo agmine.* R. ab extremo ordine, ad quos: deinde, fortiterque impetum nostrorum militum. C. hi, ad quos.

43. 23. *Ex pauore.* Faernus, & R. terrore.

44. 23. 18. *Triduum iter.* Alii triduo.

45. 24. 5. *Quod hostis appropinquabat.* Existimat Faernus hosti legendum esse. Caesar enim in motu erat, non hostes, qui trans flumen Sabin expectabant.

46. 18. *Pulsis, ac perturbatis.* Faernus legit perturbatis B. autem pro decurrerunt, decurrerunt.

47. 41. *Galeas induendas.* B. inducendas.

48. 25. 5. *Sinistra parte aciei.* Faernus legit acie pro aciei, sic lib. 5. & Sallust. histo. lib. 1. apud Priscianum: sic etiam reperitur die pro dieci apud Sall.

49. 10. *Rursus resistentes hostes, redintegrato praelio in fugam coniecerunt.* ita hic locus legitur in Faer. & R.

50. 25. *Fremitusque exaudiebatur.* Faernus, & B. oriebatur.

26. 5. *Et conuersa.* Pro Et. C. legit vt.

51. 24. *Aufos esse.* Faern. aufi quod essent. Et in eodem versu R. G. P. ac subire legunt.

40. *In latitudinem.* R. F. C. altitudinem.

52. 45. *Custodiam ex suis, ac presidium.* ita legit Faern. & R.

53. 27. 11. *Turrim in muros.* B. Faernum sequuntur, existimat muro legendum esse.

22. *Ad hæc Caesar.* F. Quibus Caesar respondit.

54. 30. *Postea compertum est.* Faern. R. & B. perspectum est.

55. 34. *Præsidia deducturos.* B. habet, non inducturos, quam huius loci veram scripturam opinatur. *

56. 28. 2. *Osifinos.* Osifmos B. Apud Ptol. *osifina.* Lib. 3.

57. 29. 2. *Impetum suum.* Faern. reiicit vocem suum. R. pro sustineri legit sustinere.

18. *Collocandis.* G. colloquendis.

58. 19. *Gessaque.* Faern. & B. Gæsa.

23. *Defefsi, cum praelio.* C. F. R. defefsi praelio excedebant.

59. 46. *Rebus viderat.* Faern. videbat.

60. 30. 9. *Proximis Oceano in Andibus hyemabat.* R. & B. proximus mari Oceano. Faer. autem legit, Proximus mare Oceanum in Andibus hyemabat. R. vero hyemauerat. *

61. 11. *Frumenti, commeatusque petendi causa dimisit.* Faer. delet vocem comeatus, & pro dimisit, legit dimiserat. R. vero legit frumenti causa dimiserat.

62. 12. *Vnellos.* Faer. R. & B. Eufubios. *

63. 16. *Ceteros antecedunt.* Faer. & R. reliquos.

64. 28. *Ille aberat.* Faern. & R. ipse.

65. 32. *Veneri, reliqueque in ciuitates.* ita Faer. & R.

66. 34. *Quod nomen apud omnes.* Faer. & B. ad oes. 45. *Apertissimo.* C. amplissimo.

67. 31. 2. *Ambiliates.* B. Ambianos.

68. 3. *Diablintes.* B. diablintes. Plinius tamen lib. 4. diablindas appellat.

69. 10. *Libertari studere.* B. libert. studio se incitari.

70. 43. *Vsus inscitia.* B. inscitiã, uti & Paulô post.

71. 32. 8. *Casus erat extimescendus.* Erant extimescendi.

15. *Pugne insisterent, rostro enim.* C. F. rostris, G. & P. quam rationem pugnae.

72. 20. *Muralium falcium.* B. Ruralium, & paulo post pro prærumpebatur, Faer. Perrumpebantur.

73. 33. *Quo ventus.* B. in quam ventus.

74. 35. *Maximè fuit opportuna.* B. maxima fuit opportunitati.

75. 33. 11. *In contemptum.* Faern. & R. contèptione, qua voce vsus est Caesar lib. 3. de bello Ciuili.

76. 34. 2. *Existimanda.* B. & R. æstimanda.

77. 7. *Tolosa, & Narbone.* B. Tolosa, Carcasone, & Narbone, & Ptolem. Grec. *Tolosa, Karakas, Narbon.*

78. 9. *Sontiatium.* B. Sociatium.

79. 22. *Seçtura.* Faernus stricatura. *

80. 26. *Soldurios.* B. ait hos ab Athenæo lib. 4. (si modo quæ circūfertur editio, mēdo vacet) Silodunos vocari, & cum ab Athenæo Adiatomum nominari, quem Caesar Adiatonum appellat, atque hanc scripturam testimonio Plutarchi confirmari.